

Krajica Vida

SPEVOIGRA / SPETTACOLO MUSICALE-TEATRALE

Glasbena matica – Špeter
Inštitut za slovensko kulturo
Zavod za slovensko izobraževanje
K.D. Čedermac

	<i>tekst/testo:</i>	Mali orkester/Piccola orchestra
	Aldo Klodič	GM Špeter
<i>izvirna glasba/musica originale:</i>	Daive Klodič	<i>Klavir/Pianoforte:</i>
<i>dirigent/direttore:</i>	Daive Klodič	Daive Tomasetig
		Stefania Rucli
		<i>Kitara/Cbitarra:</i>
		Jacopo Caucig
<i>Vida:</i> Elisa Iovele, sopran/soprano		Dora Ciccone
<i>Atila:</i> Goran Ruzzier, bariton/baritono		Sofia Vogrig
		<i>Bas kitara/Cbitarra basso:</i>
Otroški zbor/Coro di voci bianche »Mali lujerji«		Marco Rucli
Gioele Bergamasco		<i>Harmonika/Fisarmonica:</i>
Simone Blasutig		Giovanni Banelli
Mattia Codromaz		Mitja Tull
Nina Fain		Mattia Trusgnach
Sara Finetti		<i>Flavta/Flauto:</i>
Andrea Garbaz		Orsola Banelli
Lorenzo Garbaz		Silvia Perrone
Greta Mallardo		<i>Violina/Violino:</i>
Carlotta Qualizza		Anna Banelli
Igor Scuoch		<i>Čelo/Violoncello:</i>
Valentina Succo		Maddalena Carta
Samo Tull		<i>Tolkala/Percussioni:</i>
Enrico Zorza		Filippo Caucig
		Biagio Tomasetig
		Matteo Venturini
Mladinski zbor/Coro giovanile		<i>Xilofon/Xilofono:</i>
Anna Banelli		Martina Tomasetig
Matteo Blasutig		
Maddalena Carta		<i>Gledališki tečaj/Corso teatrale:</i>
Noemi Carta		Zarja Škočir
Fanika Coren		Amelia Boscutti
Teresa De Palma		Andrea Iussig
Tania Finetti		Serena Obit
Bianca Forte		Nina Vidrih
Corina Marcigaglia		Kitti Škočir
Rosa Martecchini		<i>Priprava/Preparazione:</i>
Costanza Muzzolini		Cecilia Blasutig
Veronica Nali		Marina Cernetig
Silvia Perrone		
Simone Villaver		
Martina Canalaz, sopran/soprano		
Michele Perrone, tenor/tenore		

Krajica Vida

SPEVOIGRA / SPETTACOLO MUSICALE-TEATRALE

Špeter / San Pietro al Natisone, 5.6.2012

Topolove / Topolò, 1.7.2012

Lucia Trusgnach Škejcova

ALDO KLODIČ

Krajica Vida

Okrog in krog
vse mramuli,
razbuojniki so
na boj
parpravljeni.
Mesec z neba
lepo sveti,
kresovi, v dolini
razprašeni,
nam pravejo,
da vragi
tarduo darže
in da nobedna sila
jih na prežene.

Sredi planote
so kolovodje zbrani
in Atila ponosen
jim takole pravi:
"Ne smiemo obupat,
četudi do njih
ne moremo prit,
sa v jami

ne morejo se
dugo redit.
Ne bo trieba boja
ne mečev brusit,
lakot bo preca
zmanjšala upor
in jih parpejala
v naš ograjeni
prestor.
In tekrat bo teku
naš meč skoraj sam
in obedna njih glava
ne bo na vratu ostala.
Samuo krajico Vido
muormo rešit,
kier lepa je žena
in lepa mora ostat,
kar jo bom parpeju
v moj veliki grad.”

V jami pa milo
so stari zbrani,
obupno se gledajo
in vprašajo:
“Kakuo bo z nami?”.
Krajica Vida
jih gleda in muči,
že dolgo vide
nje ljudi,
ki vsak dan

le buj se tamne
in žalostno merkajo
svoje otroke.
Narstarši oče se zadere
in z žalostnim glasom
sarce in dušo
vsiem njim odpre:
"Prepričan sem biu
ku vsi vi druž,
da v jami v Landri
se bomo rešili.
In ries, do sada
varvala nas je
od tiste krute
sile dole.
Pa tardi so
in na popuste,
hrana gre h kraju,
huduo bo za nas,
predougo smo zaparti
v teli laz.
Iskati moramo
kakuo se rešit,
kier za dougo
tle notar
ne moremo bit."

Mili pogovor
je tiho začeu
in glas na taboru

se je zavneu.
Gor se j'zadaru
en muhasti mož
in začeu pridgat
njega norost:
"Že dolgo vam pravem
resnico mojo,
pa poslušajta me,
za vojo božo!
Atila noče
buogih revežev
kot nas,
hoče krajico
in nje lepi obraz.
Krajica bi imiela
dužnuost se predat,
za rešit svoje judi
in tole vojsko končat."

Takoj so se ugnali
na anj vsi možje
in ostro ga napadli,
takuo, ki gre
takemu norcu,
ki bul ku tele.
Potrucu mu je adan
z mečem v roki
in jezno mu reku:
"Ki bledeš, ki rikaš
na tisto krajico,

ki tudi tebe
je rešila batico.
Če nie bluo nje,
si biu že kada
spau pod čarno zemljo
in krila bi te
venčna tama.”

Vsi drugi so telo
pravico priznali
in krajici Vidi
čast darovali,
pa ona počasi
je sedla med nje
in jim povedala
misle svoje.

“Ries je, da Atila
gleda na me
in hoče dopunt
svoje želje,
v svojo deželo
me odpeljat
in vsiem me kot plen
ponosno kazat.
Pa mu na bo uspelo.
Se bomo rešil,
če bomo vsi kupe
boga prosil,
da nam da muoč in pamet

za tole silo prebit
in tistemu vragu
sarce razbit.”

Takuo je rekla
in šla v svojo sobo
in klekinla milo
pred božjo podobo
in pobožno začela
molit in prosit,
da Buog naj ji pomaga
svoje ljudstvo rešit.

“Oj vsemogočni Bog,
ki stvaru si naš rod,
velik naš rešenik,
ne stuj se na nas pozabit.
Sinovi smo tvoji,
ubuoigi, pa pošteni,
in te gorkuo častmo,
sarčno v te zaupamo
in milo te prosimo:
pomiri naše duše,
danes huduo prestrašene.
Angel tvoj naj pride
nam buoigim na pomoč,
da tale hudobija
izgine daleč proč!
Moj Bog, prosim te,
obarni tvoj pogled na me,

usmili se mojga roda,
da za nas ne ostane
samuo smartna usoda.”

Angela,
Bog ji nie pošju,
vsedno
na pomoč
ji je paršu,
míseu v glavo
ji je usadiu,
tako, ki
obedan človek
nie nikdar rodiu.
Krajica poklicala
je gospodarja
in ga vprašala
dost žita še ima.
“V vintuli imam
moke še
za en dan,
v skrinji
še en žakjac
je žita,
ki ubuogi
se tam
joče sam.”
“Ko jutre
se dielu bo
bieli dan,

tisti žakij
parnesu mi boš
pa le sam.
Bom vidla,
če Buog
dobro miseu
mi je dau
al pa bo
tist razbuojnik
mene pobrau.”

In šla je
na okno
dol pruoti dolin
in čula je
piesam,
ki se j' vzdigala
kot dim.
“Globoko in trdno
prepričan sam,
de preca
bom imeu
krajico z nam,
bo paršla sama
v moje roke
vprašat, naj riešim
ljudi nje,
obljubiu ji bom
vse, kar želi,
da mi pusti

v jamo iti,
kar pa
bo Landar
v mojih rokah,
bo moj meč
vse spravu
v prah.”

Buoga Vida
tisto nuoč
nie spala,
sa je dobro
viedela,
da piesem
nie lagala,
in kar se j'
v nebu
začeu
zuor belit,
vzela je
žakjac
in paršla na dan:
“Oj, ti preklet
hunski kraj,
al si še živ
al te je hudič nesu?
Al me čuješ
al si ratu zih,
kier ti je lakot
zvila trebuh?”

Videm, da spieš
šele ku prase,
ki čaka, de hlapac
mu usmrajeno župo
za fruoštik parnese.”

Takoj v dolini
en glas zagarmi,
kier jeza se j' usedla
v njega sarce
čut besiede
tiste žene,
ki že tarkaj časa
mu razbiva
nočne sanje:
“Oj, buoga ti stvar,
ki v jami živiš,
ki preca zamenjala
boš tvoj težki križ,
ali bo danes
tisti sodnji dan,
da v moje roke
podaš tvoj stan?”

Smehe mu je Vida
tako odguorila,
kot de bi z okna
koga snubila:
“Kuo si nasrečan,
ti buogi kraj,

ki preca se varneš
v tvoj žalostni raj,
ka niesi še obupu
pod jamo ležat,
kier lepuo vieš,
da nemogoče je za te
z vsako silo
priti do nje.”

“Draga krajica,
lep bo tist dan,
ko me boš prosila
oproščenje in milost
za te in tvoj rod,
boječ in zastrašen;
in boš paršla
v moje naruoče
ku riba v mriežo
dol v potoce.
Sa viem, de ti hrana
že zdaj parmanjkuje,
zelodac se stiska
in lačan rod
huduo partiska,
da se podaš ti
in ga riešeš
od hude smarti.”
“Nič se ne trošti
take rešitve
tvojga utrjenga
stanja v teli dolini,

počaki no malo
in ti bom dokazala,
kuo daleč je dan,
da tvoja miseu
bi kot resničnost
svoj obraz pokazala.”

Vzela je Vida
svoj žakjac žita
in šla na balkon
in ga odvezala,
napunla je pest
in pruoť njemu
je sijala
dragoceno hrano
in smehe mu je jala:
“Al videš tele zarnje,
kot zlato se bleščē,
ki po skali skačējo
kot na pomlad buhe,
še tkaj imam v jami
zakjacu žita,
za vsako zarno,
ki h tebi se bliža.
Zaštej jih in boš vidu,
še koliko dni
boš pod jamo čaku,
da zauoj lakote
boš ti udobiu
mene in moje ljudi.”

In napri je metala,
četudi vsaka pest
ji je zmieran le buj
sarce partiskala;
nevierno je gledu
z debelim očmi
tisti hudi kraj
tele stvari
in jeza ga je ugrabla,
zarju je ku žvina,
kar bič jo ošvigne
in objame bolečina,
vse je razbivu,
kod je hodu,
in vsa njega družba
je bla brez meru,
vse se je vprašalo,
ka bo narediu
tisti njih kraj,
ki vojno je zgubiu.

Takoj je odloču,
da bo čas se pobrat,
Landarsko jamo
Vidi pustit,
in pried ki se more,
na njo pozabit.
Kot blisk se je dolina
spraznila ljudi,
ki miesce in miesce

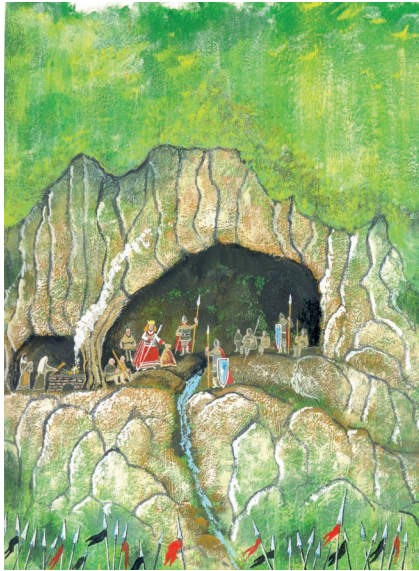
so tle jedli in pili,
da sama krajica,
pa tud nje ljudje,
so se čudli veliko,
da so se rešili.

Pa stari oče
potalažu jih je:
“Počakmo no malo,
moj dragi ljudje,
se veselit,
sa tisti hudič
se zna še varnit,
morda se je pobrau
za nas zmotit
in stuort varno jamo
takoј zapustit.
In skrit za njo
čaka in tarpi
kot vuk,
ki gloda
svoje zobe
in čaka, de jare
pastierju uteče.”

Pa kar s Kranjskega
novica je paršla,
da tista huda skupina
čez Dravo je šla,
se je vso ljudstvo

v dolino podalo,
veselo je pieło
se smejalo, plesalo
in svojo krajico
častilo in slavilo
s piesmijo, ki še danes
nie pozabilo:

“Ti Vida krajica
si velik vladar,
našega ljudstva
si mati in vahtar ,
ti si nas zmieran
modro vodila
in vse naše časti
si se zaslužila
Buog in Marija
in sveti Anton
veliko zdravja
naj ti dajo za lon.
De b' ti krajica
vladala nad nam,
dokjer ne pride
tvoj zadnji dan.
In naš rod
te bo častiu
za vekomaj,
do kar
tud on bo živ.”

Moreno Tomasetig

ADA TOMASETIG

Krajica Vida

An krat je tle u naši dolini živela na liepa an barkà krajica... Je živela tau Bijačah an je miela punu dikli an hlapcu. Judje od Nediške doline su ju miel radí, zak jih nie maltrala an je nimar dala buogime tin buozin.

Kar Atila an njegà rouparji su se parbližuvál, krajica Vida je poklicala judi od celé doline, jin je kuozàla uzet za sabo, kar su mogli, an usì kupe su šli se skrivát gu Landarsku jamu. Gor su miel uodò, mortòu za tuč ušenicu an fóran za kruh peč. Kar Atila je paršu du Nedišku dolinu, je ušáfu use vasi prazne.

An dan an roupar je videu, de gu čelè se je kjek gibálu. Takuo usi su šli go pod čelù an átu su čakal.

Su pasuvál tiedni an miesci: Atila an njegà rouparji se niesu ganil.

An dan krajica Vida je vidla, de je biu ostù ku še an kiznénik ušenice.

Je poklicala kupe judi an jin je jala:

– “Še malu preživimó s tolo ušenico; je buojš, de ju bomo núcal za miet za norcà rouparje.”

Takuo drug dan je šla če pred jamu, an grede ki je vesuvála ušenicu, je uekála:

– “Tle zaštejta: tarkaj zarni ušenice,” – je uekála – “tarkai žakju ušenice ímamu še tau jam!”

Atila, kar je tuol videu, je zbrou njegà rouparje an se je pobrou do mez dolinu. Takuo krajica Vida an nje judje su se uarnil tu njih hiše an su nazaj u mieru živiél.

Hijacint Jussa

ANTON AŠKERC

Atila in slovenska kraljica

Kralj Atila, Hunov veliki vój,
beneške ugleda ravnine;
pohôtnost užgč mu do njih se takój,
zamičejo brž ga skomine.

»Prehodil že dosti sem svetá,
Pokóril ga s svojim mečem:
Krasnejše dežele, nego je tá,
Ní, bógme, je – to vam rečem!

In ker je lépa – *moja* zató
Ta zémljica bodi slovenska!
Dobiti je pač ne bó pretežkó,
Kraljica ji samo je ženska!«

In Atila reče, in zemlja bobní,
Vsa trese se plan plodovita;
To niso potresa podzemske močí,
To kónj so hunskih kopíta!

Kobilic je roj na Benečijo pal,
Žrč, pase po njej se po céni;
Vragóv je to lačna in gladna druhál,
Ki krade in rópa in pléni.

Kresóvi po zemlji beneški goré,
Oj, svetli, nebrojni kresóvi;
Bog vas se usmíli, ubogi ljudjé:
Goríjo vam vaši domóvi!

Zverí pridirjale so skok na skok
Morít med orače beneške.
Čuj krik njih in vik in jok in stok ...
Koljó jih zverí človeške.

Hun vlada ob Nádiži bistrí povsód,
Ní varnega več pred njim zida.
Kjé vojski domači zdaj trdni je kót?
Kjé zdaj si, kraljícá Vida?

Pod Krasom, kjer stena skalna zijá,
Kjer širi se *Landrijska jama*,
Tam vojska kraljícina tabor imá,
Tam našla skroviščá je sáma.

Pred Vido prijaše Attilov sél:
»Predáj se nam sáma rada!
Če ne, ti kralj glavico mlado bo vzél,
Pogine ti tabor od glada.«

»Gladú in Pesjanov se jaz ne bojím!
Tu vzemi za dar si méh žita,
K rojakom povrni se hitro ž njim,
če vojska še vaša ní sita.«

»Čuj, kolikor *zrn* tá-le hrani méh,
Vreč žita še toljko imamo –
Po tajnih donašajo nam ga hodéh –
Nikdár se vam mi ne udamo!«

Ustraši kralj Attila se zeló
Odveta kraljice Vide;
Benečiji, lepi on dá slovó,
Ter z dolgim nosom otide.

Ko Vída pa hoče peči kruh,
Zmračí se ji krasno lice:
Odnesel bil Attilov je ogledúh
Poslednji ji mérník pšenice. –

Trdnjava Slovencev današnji dan
Še zove se Landrijska jama,
Spominja se dan, ko je béžal Pesján,
Spominja kraljica se sáma.

Sandra Manzini

DINO MENICHINI
da *Paese di frontiera*

Tutta la gente della nostra valle
Asserragliata in una grotta.

I secoli

cambiano volto al mondo,
ricoprono di polvere la gloria,
ricondono l'uomo alla statura
della sua miserevole
fragilità, ma lasciano incorrotta
la leggenda di Attila e di Vida:

Scesero gli Unni nella nostra valle
l'erba non crebbe più dove lo zoccolo
del cavallo invasore lasciò l'orma:
l'Isonzo oppose invano
contro i barbari l'acque straripate,
invano il Natisone ruppe gli argini
a frenare la marcia delle torme
assetate di strage o di rapina.
La gente della valle
si chiuse allora nella grotta d'Antro
eccelsa dentro un bosco
di frassini e di abeti
conducendovi armenti e ogni suo bene.

Al comando di Vida, la regina
giovane e bionda nata dai notturni
repressi desideri nelle malghe,
si cosse il pane, si divise l'acqua,
si contò il poco cibo per le troppe
pur se parsimoniose
bocche dei fuggitivi.

Attila re
assedgiava la grotta, ogni mattina
intimava la resa e la consegna
di greggi e grano, avendone in risposta
sberleffi e ingiurie.

I giorni, i lunghi mesi
crescevano l'angoscia, si mutavano
in delirante fame;
e allora fu l'astuzia
a scardinare il cerchio del destino,
a vincere la forza, a sovvertire
la sorte già segnata:

la regina
dall'alto della grotta inespugnabile
lasciò cadere l'ultimo capretto,
l'ultimo grano a stento risparmiato
in un ruvido sacco, e disse ad Attila
che gli assediati avevano capretti
per quanti folti peli ne contava
quello che l'Unno ora stringeva in braccio,
e tanti sacchi di lucente grano
per quanti lievi chicchi ne contava
quello che l'Unno ora vedeva colmo

ai suoi piedi.

Convinto dell'inutile

fatica dell'assedio,
Attila die' di sprone
al suo bianco cavallo strepitoso,
cercò nella pianura una più facile
preda alla tracotanza e all'ingordigia.

La leggenda di Attila e di Vida
non ci da insegnamenti se non forse
quello che conosciamo
tutti da sempre nella nostra valle
chiusa nel suo silenzio ma nei secoli
aperta alle invasioni:

l'alto prezzo

della sopravvivenza è il sacrificio,
la moneta del vivere è il coraggio.

Luisa Tomasetig

IVAN TRINKO

Kraljica Vida

Ko je nekoč pridrl v deželo sam Atila, tedaj se je domača kraljica zatekla pred njim v to jamo in tu se je hlabro in uspešno branila z ostanki svojih vojakov. Ko je sovražnik videl, da je ne more zmagati drugače kakor z gladom, sklone mirno čakati pod pečino, češ da v brlogu kmalu zmanjka živil. Ni se motil, zakaj kraljici je ostajal naposled le še polovnjak žita. Toda ona, hoteč premotiti oblegovalce z zvijačo, vsuje mednje vse žito in se zraven glasno pobaha, da ima živeža še za toliko let, kolikor zrn pšenice je priletelo mednje. In to je zadostovalo; sovražnik je utrujen pobral šila in kopita in kraljica je bila rešena.

Beneška Slovenija, Dom in svet 1898

Krajica Vida

ALDO KLODIČ
ADA TOMASETIG
ANTON AŠKERC
DINO MENICHINI
IVAN TRINKO

izdalo in založilo / edizione a cura di:
Inštitut za slovensko kulturo, Špeter
Istituto per la cultura slovena, San Pietro al Natisono
isk.benecija@yahoo.it

izdano ob zaključku šolskega leta Glasbene Matice, Špeter
pubblicato in occasione del saggio di fine anno
della scuola di musica Glasbena Matica di San Pietro al Natisono

uredila / a cura di:
Marina Cernetig

slike / immagini:
Hijacint Jussa, Sandra Manzini, Moreno Tomasetig,
Luisa Tomasetig, Lucia Trusgnach Škejcova

tisk / stampa:
LithoStampa srl, Pasian di Prato (UD)

zahvaljujemo se / ringraziamo:
Marjan Bevk, Živa Gruden, Emanuela Cicigoi,
Michela Liberale, Cecilia Blasutig,
Društvo beneških umetnikov / Associazione artisti della Benecia

Špeter / San Pietro al Natisono, 2012